

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Koulutusrakenteen ja työvoimatarpeen kohtaanto

Piia Holappa & Päivi Jämsä

Tiedolla kohtaantoa (ESR), Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus | 12.12.2022

Sisältö

- Tämä esitys sisältää näkymiä Pohjois-Pohjanmaan väestön koulutusrakenteesta, koulutusalojen vetovoimasta sekä toimialojen työllistävyydestä.
- Esityksen alussa on tuoretta tietoa koko Suomen koulutusrakenteen tilasta. Tietoja ei voida yleistää Pohjois-Pohjanmaalle, mutta voidaan olettaa, että mainitut työmarkkinamekanismit tapahtuvat alueesta riippumatta.
- Esityksen lopussa on tarkasteltu työmarkkinoiden alueelliseen kohtaantoon liittyviä ilmiöitä koulutussuunnittelun näkökulmasta.
- Aineistossa on huomioitu vain oppilaitosten järjestämä tutkintotavoitteinen koulutus. Tiedot perustuvat opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen tilastoihin, joissa voi olla puutteita erityisesti täydentävän/jatkuvan haun lukujen osalta.

Nostoja Suomen koulutusrakenteen nykytilasta

- Vuonna 2000 Suomella oli OECD-maista korkeimmin koulutettu 25-34-vuotias väestö. Vuoteen 2021 mennessä Suomi oli tippunut sijalle **27**.
- Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus ikäkohortista on tasaisesti laskeva aina v. 1975 ikäkohortista alkaen.
- Suomen tavoitteena on, että v. 2030 puolet 25-34-vuotiaista olisi korkeasti koulutettuja. Tällä hetkellä ollaan **alle 40 prosentissa** ja tilastollisesti tavoitteen saavuttaminen näyttää epätodennäköiseltä.

Nostoja Suomen koulutusrakenteen nykytilasta

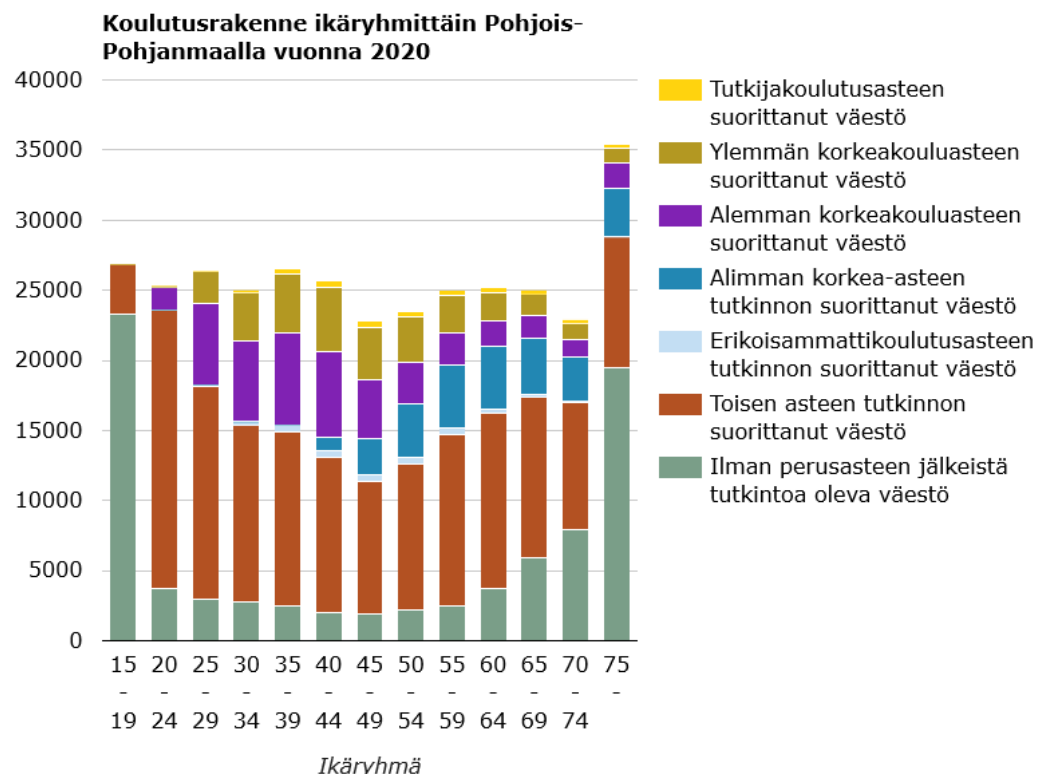
- Suomessa 2. asteen ammatillisen koulutuksen palkkahyöty on heikoin OECD-maista. Heikko palkkahyöty tarkoittaa, että **2. asteen ammatillisen koulutuksen hankkimalla henkilö ei saa juurikaan taloudellista hyötyä** verrattuna perusasteen tai ylioppilastutkinnon hankkimiseen.
- Suomessa ”korkeimman osaamistason” työvoiman (johtajat, erityisasiantuntijat, asiantuntijat) saatavuusongelmat ovat OECD-alueen kärkeä.
- Ammatillisessa koulutuksessa uusien opiskelijoiden määrä on ollut nousussa koko 2000-luvun, kun taas AMK- ja yliopistotutkintojen opiskelijamäärät eivät ole juuri kasvaneet.
- Samaan aikaan **työllisten joukossa korkeasti koulutettujen suhteellinen määrä on noussut ja 2. asteen tutkinnon suorittaneiden määrä laskenut**. Tämä viitanee siihen, että työvoimalta odotetaan yhä korkeampaa koulutustasoa.

Nostoja Suomen koulutusrakenteen nykytilasta

- **Tilastollisesti sukupuolten välillä on eroja:**
 - Naiset ovat kaikissa ikäryhmissä miehiä selvästi korkeammin koulutettuja.
 - Koulutuksen läpäisyssäkin on eroja: esimerkiksi AMK-tutkinnon läpäisee 60 % miehistä ja 77 % naisista
- **Korkeakoulutettujen työpaikat keskittyvät eri alueille kuin matalasti koulutettujen työpaikat.** Koska naiset ovat keskimäärin korkeammin koulutettuja, aiheutuu tästä alueellista epätasapainoa sukupuolten välillä.
- **Sukupuolten väliset koulutuserot voivat aiheuttaa epätasa-arvoa rakenteellisissa kriisitilanteissa.**
 - 2000-luvun talouskriisien aikana negatiiviset työmarkkinavaikutukset kohdistuivat tekniikan aloihin, joilla miessukupuoli oli yliedustettuna.
 - Naisvaltaisen sotekriisin työmarkkinavaikutukset puolestaan painottuvat naisiin.
- **v. 2005 syntyneiden ikäkohortissa:**
 - Tytöistä 61 % ja pojista 41 % opiskeli lukiossa
 - Kaikista ikäryhmän ammatillisen peruskoulutuksen miesopiskelijoista puolet oli tekniikan alalla

Pohjois-Pohjanmaan tilanne

Pohjois-Pohjanmaan koulutusrakenne

Kuva: Pohjois-Pohjanmaan liitto

- Pohjois-Pohjanmaalla koko **20 vuotta täyttäneen väestön** koulutustaso on hieman koko maan keskiarvoa korkeampi.
- **25-34-vuotiaasta** väestöstä noin **34 %** on suorittanut korkea-asteen tutkinnon.
- **30-59-vuotiaasta** väestöstä noin **40 %** on suorittanut korkea-asteen tutkinnon.
- Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien osuus **20-24-vuotiaasta** väestöstä oli v. 2021 koko Pohjois-Pohjanmaalla keskimäärin **11 %**.
- Suhteellisesti eniten ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevia 20-24-vuotiaita oli Raahen (16 %), Haapavesi-Siikalatvan (15 %) sekä Oulunkaaren (14 %) seutukunnissa.

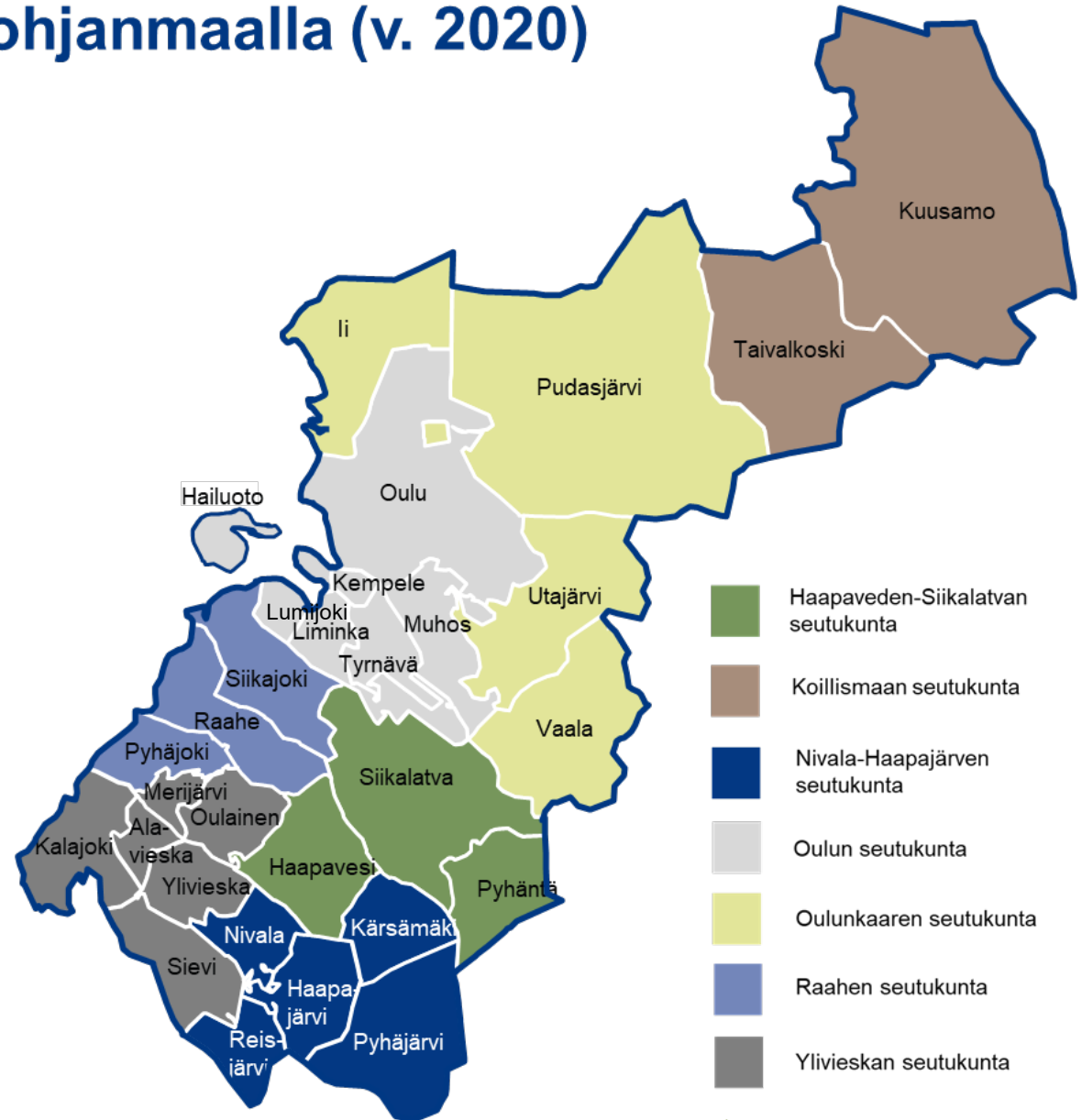
Perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittanut väestö koulutusaloittain Pohjois-Pohjanmaalla (v. 2020)

Koulutusala	15 vuotta täyttänyt väestö*, Pohjois-Pohjanmaa, v. 2020	Osuus (%)
Tekniikan alat	70546	27,7 %
Terveys- ja hyvinvointialat	43547	17,1 %
Kauppa, hallinto ja oikeustieteet	35207	13,8 %
Palvelualat	30889	12,1 %
Yleissivistävä koulutus	20103	7,9 %
Maa- ja metsätalousalat	12782	5,0 %
Tietojenkäsittely ja tietoliikenne (ICT)	12125	4,8 %
Humanistiset ja taidealat	11774	4,6 %
Kasvatusalat	9445	3,7 %
Luonnontieteet	4772	1,9 %
Yhteiskunnalliset alat	3592	1,4 %
Tuntematon	182	0,1 %
Yhteensä	254964	100 %

- Pohjois-Pohjanmaalla perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneista yli neljänneksellä (27,7 %) on jokin **tekniikan alan** tutkinto.
- Seuraavaksi eniten oli **terveys- ja hyvinvointialoille** (17,1 %), **kaupan, hallinnon ja oikeustieteiden** aloille (13,8 %) sekä **palvelualoille** (12,1 %) kouluttautuneita.

Eniten työllistävät toimialat Pohjois-Pohjanmaalla (v. 2020)

- **Maa-, metsä- ja kalatalous** on merkittävä työllistäjä Haapavesi-Siikalatvan, Nivala-Haapajärven, Ylivieskan ja Oulunkaaren seutukunnissa.
- **Metalliteollisuus** työllistää Raahen, Ylivieskan ja Nivala-Haapajärven seutukunnissa.
- **Sahateollisuuden** työpaikat keskittyvät Koillismaalle sekä Nivala-Haapajärven ja Ylivieskan seutukuntiin.
- **Puutuoteteollisuus ja puurakentaminen** työllistävät Ylivieskan, Oulunkaaren ja Nivala-Haapajärven seutukunnissa.
- **Rakennusala** on suuri työllistäjä koko maakunnassa, erityisesti Oulun seutukunnassa.

Koulutuksen vetovoima (v. 2022)

Toinen aste

- 2. asteen yhteishaussa **eniten** ensisijaisia hakijoita suhteessa aloituspaikkoihin oli
 - musiikkialan perustutkintoon (3,8),
 - kasvatus- ja ohjausalan perustutkintoon (2,2) sekä
 - sähkö- ja automaatioalan perustutkintoon (2,1).
- **Vähiten** ensisijaisia hakijoita suhteessa aloituspaikkoihin oli puuteollisuuden perustutkintoon (0,2) sekä puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan perustutkintoon (0,3).
- Matkailu-, ravintola- ja catering-alan, kaivosalan sekä tekstiili- ja muotialan perustutkintoon ensisijaisia hakijoita oli **noin puolet** aloituspaikkojen määrästä (0,5).

Koulutuksen vetovoima (v. 2022)

Toinen aste

- Noin joka kolmannen yhteishaussa olleen tutkinnon aloituspaikoista saatiin täytettyä vähintään **90 %**.
- Noin joka neljännessä tutkinnossa saatiin aloituspaikoista täytettyä **alle puolet**.
- Heikoiten aloituspaikat täyttyivät
 - **puutarha-alan** (32 %),
 - **puuteollisuuden** (36 %) sekä
 - **puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan** (36 %) perustutkinnoissa.

Koulutuksen vetovoima (v. 2022)

Ammattikorkeakoulut

- Yli puolet maakunnassa tarjolla olleista AMK-tutkinto-ohjelmista saavutti **yli kaksi** ensisijaista hakijaa yhtä aloituspaikkaa kohden.
- **Eniten** ensisijaisia hakijoita suhteessa aloituspaikkoihin oli
 - ensihoitajan (AMK) (12,1),
 - fysioterapeutin (AMK) (9,6) sekä
 - terveydenhoitajan (AMK) (9,6) tutkintoihin.
- **Vähiten** ensisijaisia hakijoita aloituspaikkaa kohden oli
 - yhteisöpedagogin (AMK) (1,1),
 - energia- ja ympäristötekniikan insinöörin (AMK) (1,2) sekä
 - tanssinopettajan (AMK) (1,2) tutkintoon.

A technical drawing of a mechanical part is shown on the left side of the slide. The drawing includes a circular feature with a diameter of 35, indicated by a dimension line and the symbol $\varnothing 35$. A metal compass and a ruler are placed over the drawing, suggesting precision and engineering. The background of the drawing is a light gray grid.

Koulutuksen vetovoima (v. 2022) Yliopisto

- Oulun yliopiston tutkinto-ohjelmista **eniten** ensisijaisia hakijoita suhteessa aloituspaikkoihin oli
 - **psykologian** koulutusohjelmaan (12,8),
 - monialaisiin **terveysalan** koulutusohjelmiin (5,4),
 - **kone-, energia- ja sähkötekniikan** monialaisiin koulutusohjelmiin (4,7)
 - sekä **suun terveydenhuollon** koulutusohjelmaan (4,7).
- **Heikoin** vetovoima oli
 - **kemian** tekniikan ja prosessien (0,5),
 - **matematiikan** (0,6),
 - **mekaniikan ja metallialan** (0,7) sekä
 - **fysiikan** (0,7) koulutusohjelmilla.

Näkökulmia kohtaantoon

Huomioita työmarkkinoiden alueellisesta kohtaannosta koulutussuunnittelun näkökulmasta

- Työmarkkinoiden kohtaantohaasteita aiheuttavat
 - 1. Koulutetun työvoiman ja työvoimatarpeen epäsuhta,**
 - 2. Maantieteellinen kohtaanto maakunnan sisällä sekä**
 - 3. Maantieteellinen kohtaanto laajemmin**
- Kaikki edellä mainitut on syytä huomioida, kun kehitetään koulutuksen ja alueen vetovoimaa sekä optimoidaan koulutuspaikkojen määrää ja sijaintia eri aloilla.

1. Koulutetun työvoiman ja työvoimatarpeen epäsuhta

- **Potentiaalinen työvoima ei aina hakeudu eniten työvoimaa tarvitseville aloille.** Esimerkiksi saha- ja puutuoteteollisuus on Pohjois-Pohjanmaalla kasvava ja hyvin työllistävä ala, mutta alan koulutuksen vetovoima on yksi maakunnan heikoimmista.
- **Myös alojen sisällä voi olla epäsuhtaa.** Näin on esimerkiksi hoiva-alalla, jossa suurin osaajatarve on ikääntyneiden hoivassa, mutta koulutuksessa suuntaudutaan eniten lasten ja nuorten pariin.
- **Vaikka maakunnassa olisi laskennallisesti riittävä määrä koulutettua työvoimaa, kohtaanto-ongelma voi syntyä:**
 - Valmistuneet eivät hakeudu oman alan töihin (esim. työpaikkojen heikko vetovoima)
 - Valmistuneiden osaaminen ei kohta työntantajan tarpeita (substanssiosaaminen, työelämätaidot)

2. Maantieteellinen kohtaanto maakunnan sisällä

- Merkittävä osa Pohjois-Pohjanmaan työpaikoista on sellaisia, joissa työvoimaa tarvitaan paikan päällä työpaikalla.
- **Vahvasti paikkasidonnaisilla aloilla myös työvoimapula on jatkunut pitkään** (mm. metalli-, konepaja- ja puuteollisuus sekä sosiaali- ja terveystoiminta). Samalla työttömiä työnhakijoitakin on ollut merkittävä määrä erityisesti hoiva-ammateissa.
- Työvoiman ja työpaikkojen fyysinen etäisyys voi aiheuttaa haastetta myös maakunnan sisällä, **vaikka laskennallisesti työvoimaa riittäisikin**. Teollisuudessa maantieteellinen kohtaanto-ongelma usein korostuu: työpaikkojen ja työttömien työnhakijoiden sijainnit maakunnan sisällä eroavat.
- Vaikka työvoimaa pyrittäisiin kouluttamaan lähellä työnantajia, ei ko. sijainti välttämättä vedä tarpeeksi valintakelpoisia hakijoita, eikä työvoima välttämättä halua jäädä ko. alueelle valmistuttuaan.

3. Maantieteellinen kohtaanto laajemmin

- Mikäli maakunnassa ei ole koulutettavissa uusia osaajia **paikkasidonnaisiin** tehtäviin, on heitä houkuteltava muualta Suomesta tai maailmalta Pohjois-Pohjanmaalle.
- Monissa **asiantuntijatehtävissä** puolestaan onnistuu **monipaikkainen työskentely**, jolloin Pohjois-Pohjanmaalla sijaitsevan työnantajan alainen voi maantieteellisesti asua muualla.
- Toisaalta osaaja voi asua Pohjois-Pohjanmaalla ja tehdä työtä muualla sijaitsevan työnantajan alaisuudessa.
- Monipaikkaisuus voi siis tarkoittaa, että
 - Pohjois-Pohjanmaalla asuva osaaja ei varsinaisesti työllisty Pohjois-Pohjanmaalla *ja*
 - Pohjois-Pohjanmaalla sijaitsevien työnantajien työvoima ei koostu pelkästään Pohjois-Pohjanmaalla asuvista osaajista.
- **Täten monipaikkaisten ammattien kohdalla työvoiman kouluttaminen ”suoraan maakunnan tarpeisiin” ei ole yhtä suoraviivaista kuin paikkasidonnaisissa ammateissa.**